



Digitaliseret af / Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København / Copenhagen

Titel: Det Radikale Venstres Politik

Ophav:

Ressourcetype:

Ressourcetype:

Oprindelsesdato: 1929

Emne:Partiprogram, partiprogrammer, program

Opstilling: DA-småtryk. Politik 8

Relateret:

Relateret:

Copyright: Billedet er muligvis beskyttet af loven om ophavsret

ad 1929



DET KGL. BIBLIOTEK
KØBENHAVN
SMAATRYKSAFDELINGEN

Det radikale Venstres Politik



1929
C. Nordlundes Bogtrykkeri
Hillerød

Det er nu snart 25 Aar siden, Det radikale Venstre udsendte sit første Program og samtidig dermed en Redegørelse for de Ideer, der var Grundlaget for Partiets Dannelse.

Mange af dette Programs Krav er opfyldt, andre venter endnu paa deres Gennemførelse; men samtidig har Tiden ændret mangt og meget, saa nye Opgaver er skudt frem og kræver deres Løsning. Partiet har i Rigsdag og Kommunalliv angivet sin Stilling til disse, efterhaanden som de groede frem, og har i de sidste Aar paa vigtige Omraader givet sin Opfattelse Udtryk gennem en Række selvstændige Lovforslag.

Nærværende Pjece tilsigter at give en kortfattet Redegørelse for de Synspunkter, der herigennem har været bestemmende for Det radikale Venstres Stilling til nogle af Tidens betydeligste Spørgsmaal indenfor dansk Samfundsliv, og som vil danne Grundlaget for Partiets fremtidige Arbejde.



BESKÆFTIGELSESPØRGSMAALET

DER fødes for Tiden i Danmark hvert Aar henved 30,000 flere, end der dør. Omkring 6000 udvandrer aarlig. Regelmæssig er der da et Overskud paa over 20,000. Mange spørger bekymrede: hvorledes skaffe det nødvendige til den stærkt voksende Befolkning?

Nogle svarer: Tilvæksten maa holde op, Fødselstallet begrænses. Det er sandsynligt, at dette i nogen Grad vil ske. For 30 Aar siden fødtes aarlig 30 for hver 1000 Indbyggere, nu er det kun 20, og i de sidste Aar har Nedgangen været hurtig. Danmark har nu omtrent samme Antal Fødsler i Forhold til Befolkningen som Frankrig. Paa samme Maade er det gaaet England, Tyskland, Sverige og Norge. Men ogsaa Dødsfaldenes Tal er sunket stærkt. Det er sandsynligt, at Fødselstallet endnu vil gaa noget ned, Overskudet blive noget mindre. Men det er ikke sandsynligt, at det foreløbig vil forsvinde. Og økonomisk set vilde det ikke være godt, om det skete. Frankrig har rig Erfaring om Følgerne deraf. Standser Folketilvæksten, da lammes det økonomiske Liv, da tager man kun langsomt de tekniske Fremskridt i Brug. Da skal kun lidet nyt skabes. Der bliver kun ringe Trang til nye Bygninger, til nye Fabriker, nye Maskiner og Redskaber. Man lever med hele det forældede Maskineri, man kommer bag efter de Lande, hvor der endnu er Fremgang i Folketal, hvor man har Brug for alt det ny, der kommer frem, og Kræfter til at anvende det. Alle Erfaringer taler for, at det økonomisk sundeste for et Samfund er en jævn, ikke altfor stærk, men heller ikke altfor ringe Folketilvækst.

Andre siger: Udvandringen bør forøges. Tiltalende er dette ikke. Der findes regelmæssig i et Folk et vist Antal, der har Udvandrertrangen i sig. Det er rimeligt, at Samfundet skaffer dem saa megen Besked om Forhold andetsteds, at ikke unødigt mange af dem gaar til Grunde i det fremmede. Men saa store er altid Vanskelighederne for Udvandrerne, at Staten

ikke bør tage Ansvaret for at opmuntre dertil. Deres Bortrejse er og bliver et Tab for det danske Samfund. Og i hvert Fald: kun et ringe Tal kan nu faa Adgang til Lande med taalelige Livsforhold. Beskæftigelsesspørgsmaalet kan lige saa lidt løses ved Udvandring som ved Indskrænkning af Fødslernes Tal.

Skal Danmark have økonomisk Fremgang, skal det kunne følge med ved Siden af andre europæiske Kulturfolk, da maa der skabes Samfundstilstande, som giver Mulighed for, at der indenfor Danmarks Grænser kan skaffes Beskæftigelse og Udkomme til et jævnt voksende Folketal.

⋆ Dette kan ske ved hensigtsmæssig Udnyttelse af den moderne Teknik og ved et mere planmæssigt ordnet Arbejde i Forbindelse med en ligeligere Fordeling af Arbejdets Udbytte. Vejen dertil er ikke en ensidig Udvikling af et enkelt Erhverv. Den sunde Ligevægt mellem Erhvervene, som er det danske Samfunds Fordel i Sammenligning med saa mange andre Samfund, bør bevares. Hvert af Hovederhvervene maa tilstræbe i saa stort Omfang som muligt at optage dets eget Fødselsoverskud.

Landbruget gør det ikke for Tiden. I den sidste Menneskealder er der foregaaet en meget stærk Nedgang i Landbrugets forholdsmæssige Andel af Befolkningen. En Fortsættelse deraf vil føre til en stærk Nedgang i Landbostandens Indflydelse paa de økonomiske, sociale og folkelige Tilstande her i Landet. Den Fremgang i Landbrugsproduktionen, der stadig foregaar, er naaet ved Maskinernes Hjælp uden Forøgelse af Arbejdsstyrken, ja, med Nedgang i Arbejdstiden baade for Ejere og Medhjælpere.

Midlet til i Landbruget at opnaa baade øget Produktion og Virksomhed for flere er at øge Antallet af smaa selvstændige Brug. Der er nu i Danmark godt 2000 store Ejendomme med o. 56,000 Tdr. Hartkorn, 88,000 Gaardmandsbrug med 286,000 Tdr. Hartkorn, 111,000 Husmandsbrug med 47,000 Tdr. Hartkorn. Der er i Løbet af 30 Aar med Statsstøtte oprettet henved 20,000 nye Husmandsbrug, andre er kommet til ved privat Udstykning. Men der er langt igen, før denne Bevægelse kan siges at være for stærk. Blot Halvdelen af Herregaardenes Jord vil være nok til 50,000 nye Husmandsbrug. Oprettelsen af 2000 Brug om Aaret vil være nok til at optage Landbefolkningens aarlige Tilvækst. Udstykningen af Præstegaardsjord og Lensjord er nu nogenlunde ført til Ende. Det radikale Venstre har derfor i 1928 i Folketinget forelagt Forslag, der anviser nye Veje til Ordning af Udstykningen. Man er gaaet ud fra, at det mere

end hidtil vil være nødvendigt at drage de lokale Myndigheder ind i Arbejdet. Derved øges det personlige Ansvar, og Vurderingen af Nybyggernes personlige Forudsætninger bliver sikrere. Det foreslaas, at der i de enkelte Kommuner skal oprettes „Jordfond“, som kan anvendes til Oprettelse af nye Brug i Overensstemmelse med Jordlovene af 4. Oktober 1919. Til disse Jordfond skal efter visse Regler ydes rentefri Laan af Statens Jordfond. Midlerne dertil har denne i de c. 5 Mill. Kr., der aarlig indgaar som Renter fra de Husmandsbrug, der er oprettet paa Lens- og Præstegaardsjord. De Midler, der er tilvejebragt ved Lensafløsningen, er en stadig rindende Kilde, der kan anvendes til den fortsatte Oprettelse af selvstændige Brug og egne Hjem.

Industri og Haandværk beskæftiger nu omkring en Tredjedel af Befolkningen. Tallet har længe været stærkt voksende, men Fremgangen er nu standset, og Arbejdsløsheden er regelmæssig dobbelt saa stor som før Krigen. Mange anbefaler som Middel herimod at lukke Udlandets Varer ude ved høje Toldmure. Det er en ufarbar Vej, der intet Sted har ført til Maalet. Enkelte Industrier kunde vel for en Tid hjælpes derved, men de beskæftiger kun en ganske ringe Del af det hele Antal Arbejdere, og Hjælpen kunde kun ydes derved, at Befolkningen betalte en Overpris paa disse Industriers Varer, der forringede dens Købeevne overfor andre Varer, saa Resultatet blev øget Arbejdsløshed i andre Fag. Erfaringen viser iøvrig, at nogle af de stærkest beskyttede Industriegrene har størst Arbejdsløshed. For adskillige Industriegrene er der jo efter den gældende Toldlov en betydelig Beskyttelse. Indtægten af Tolden udgør henved 90 Millioner, hvoraf det meste er Beskyttelsestold; denne gør det muligt for Industrien at forhøje Prisen ogsaa paa de indenlandske Varer, saa det beregnes, at Tolden ialt medfører en Fordyrelse af de i Danmark brugte Varer med henved 200 Millioner Kr.

Det radikale Venstre er af den Opfattelse, at Industrien kun kan blive konkurrencedygtig ved en Forening af billig Produktion med en betydelig Købeevne i Befolkningens brede Lag. Billiggørelse af Produktionen ved at sænke Arbejdslønnen vil sjældent bringe Arbejde i Gang, thi derved undergraves det Afsætningsmarked, der er Produktionens Forudsætning. Dette erkendes nu baade i De forenede Stater, i England og Tyskland. Derfor er Løsenet blevet en Billiggørelse af Produktionen ved Rationalisering, d: en hensigtsmæssigere Tilrettelæggelse af selve Arbejdet, og ved en Forbedring af Forholdet mellem

Arbejdsgivere og Arbejdere, saa Tid og Kræfter ikke spildes paa Stridigheder, og Lysten til Arbejde ikke undergraves. Det er i Danmark sket i Landbruget, ikke i Industrien. Industriens Dygtiggørelse maa være Industriens eget Værk. Den vil snarest hindres ved Toldbeskyttelse, der tillader Opretholdelse af gamle Metoder paa andres Bekostning. Men Staten kan fremme Rationaliseringen og Tilpasningen til nye Forhold ved Støtte til Forsøg og Uddannelse, Hjælp til Afsætning paa fremmede Markeder og til Opnaaelse af fordelagtig Kredit. Og den kan tilrettelægge sin Skattelovgivning saaledes, at Produktionsmidlerne ikke derved fordyres. Byggeriet, der betyder saa overordentlig meget for Beskæftigelsesgraden, kan lettes ved Skattefritagelse for Nybygninger. Meget vilde det ogsaa her betyde, om man i Byerne paa fornuftig Vis søgte at opmuntre og fremme den sunde Bevægelse for at skabe sig egne Hjem paa egen Grund. Det radikale Venstre har her i Forbindelse med Partiets Forslag af 1928 om en Nyordning af Udstykningslovgivningen stillet Forslag om, at Jorder, der er i Bykommunernes Eje, eller Jorder, som disse Kommuner erhverver, afhændes til Have- og Byggegrunde, mod at Køberne til enhver Tid forrenter Grundenes Værdi til Kommunen. Ogsaa til denne Udstykning i By-samfundene skal der kunne ydes Kommunerne Støtte af Statens Jordfond, saaledes at der skabes en kommunal Interesse i at fremme den paabegyndte Udvikling, hvor ogsaa de brede Lag indenfor Bybefolkningen søger at faa eget Hjem.

Endnu bør nævnes, at Stat og Kommune kan modvirke de voldsomme Svingninger fra Opgangstider til Nedgangstider og omvendt ved at afpasse de offentlige Arbejder, der nu er blevet saa stor en Del af alt det Arbejde, der udføres i Landet, efter Konjunkturforsøholdene. Man kan i daarlige Tider fremme det Arbejde, der dog inden længe skal udføres, og derved i høj Grad begrænse Arbejdsløsheden. Og man kan i Opgangstider begrænse de offentlige Arbejder, saa der ikke drages altfor mange Arbejdere til Byerhverv, hvor de inden længe bliver arbejdsløse.

De andre Næringsveje, Handel, til Dels Søfart og de „liberale Erhverv“, er alle mere eller mindre afhængige af Landbrugets og Industriens Trivsel. Er der Fremgang i de to direkte producerende Erhverv, da bliver der ogsaa øgede Beskæftigelsesmuligheder i de andre. Maskinernes voksende Betydning vil utvivlsomt medføre, at en mindre Del af Befolkningen anvendes til det rent legemlige Arbejde, en voksende Del i viden-

skabeligt Arbejde, planlæggende og ordnende Virksomhed. Dette kræver, at ogsaa Skoleundervisningen afpasses derefter. Den danske Skole kan ikke siges at have opretholdt det Forspring for andre Landes Undervisning, den havde for en Menneskealder siden. Adskillige Steder gaar man nu forbi os. Det, der først og fremmest tiltrænges hos os, er, at Skolen langt mere, end det nu er Tilfældet, lægges an paa at blive en Forberedelse til det praktiske Liv, der møder den unge, naar Skoletiden er forbi. Kun derved vil vi kunne hævde os i Kappelstriden med andre Folk.

En særegen Byrde hviler i Øjeblikket med usædvanlig Vægt paa dansk Erhvervsliv. Det er Gældsbyrden. Alene Prioritetsgælden er svulmet op til 7 Milliarder, medens den i 1909 regnedes til godt 3 Milliarder. For Landbrugsejendommene er den steget fra Halvdelen til to Trediedele af Ejendomsskyldværdien. Langt stærkere er den løse Gæld steget. Man regner, at dansk Næringsliv bærer en Byrde af 10—12 Milliarder, hvilket betyder en Renteudgift paa omkring 600 Millioner Kr. aarlig. Kun 1 Milliard skyldes til Udlandet; det er forholdsvis mindre end før Krigen. Det øvrige store Beløb skyldes til andre danske Borgere. Gæld, stiftet medens Kronen havde halv Værdi, skal nu afbetales og forrentes, medens den har fuld Værdi. Der er herved foregaaet en uhyre Forskydning i Ejendomsretten til Ugunst for de arbejdende Erhverv. Det radikale Venstre foreslog derfor, at der ved Skat paa de store Pengeformuer, som havde haft Fordel af Møntens Svingninger, skulde skaffes Midler til en Kriselovgivning, der kunde hjælpe dem, som var ramt haardt uden egen Skyld. Det er tillige vor Opfattelse, at Staten i Samraad med Nationalbanken i højere Grad, end det nu er Tilfældet, kunde øve Indflydelse paa Landets Rentepolitik i en for Erhvervene gunstig Retning, ligesom man vil kunne virke i samme Retning ved at holde en forholdsvis lav Rente ved Udlaan af Overformynderiets og tilsvarende offentlige Midler.

ARBEJDSGIVERE OG ARBEJDERE

AF den danske Befolkning er godt 40 pCt. Lønarbejdere, omkring 20 pCt. Arbejdsgivere, 30—40 pCt. staar udenfor disse to Grupper. Af Arbejdsgiverne er omkring Halvdelen Landboere, Resten knyttede til Byerhvervene. Mellem Byerhvervenes Arbejdsgivere og Lønarbejderne er Striden staaende. Arbejderne føler sig forurettede, fordi de mener, at de maa afgive en stor Del af Udbyttet af deres Arbejde til Arbejdsgiverne, og mange af disse har vanskelig kunnet forlige sig med, at Arbejderne har krævet og opnaaet større Løn, kortere Arbejdstid og mere Indflydelse. Gang efter Gang har dette Modsætningsforhold i de seneste Aar truet med at lamme hele det økonomiske Liv i Danmark. Den regelmæssige Strid, den gensidige Uvilje hæmmer, selv naar der ikke er Konflikt, i høj Grad Arbejdet.

De Vanskeligheder, som her findes, vil ikke kunne overvindes uden en gennemgribende Forandring af Lønssystemet, saaledes at alle, der varigt arbejder i en Virksomhed, kommer til at føle sig som medinteresserede, som Medejere.

I Landbruget er Udviklingen inde i det rette Spor. Fortidens af Godsejere og Proprietærer helt afhængige Landarbejdere er ved at forsvinde; selvstændige Husmænd træder i deres Sted; vi nærmer os dertil, at Medhjælperstillingen i Landbruget kun bliver et Gennemgangsled for de unge, medens disse senere faar selvstændig Virksomhed i egen Bedrift.

Det samme er mere eller mindre Tilfældet for de smaa Haandværkeres Vedkommende, der kun har enkelte Lærlinge eller Svende, hvoraf adskillige siden faar selvstændig Virksomhed. Disse smaa Virksomheder har holdt sig langt bedre, end mange ventede. Der er vedblivende 45,000 Haandværkere uden Arbejdere, henved 40,000 med 1—5 Arbejdere, gennemsnitlig 2. Det vil sige, at denne Haandværkergruppe er lige saa talrig som hele Gaardmandsklassen. Det er det radikale Venstres Opfattelse, at det er i Samfundets Interesse at støtte Bevarelsen og Udviklin-

gen af denne Haandværkerstand paa alle de mange Omraader, hvor den vedblivende har Udsigt til at gøre sig gældende, og at derfor navnlig Haandværkerstandens Bestræbelser for at dygtiggøre sig i Udnyttelsen af de Muligheder, den moderne tekniske Udvikling giver ogsaa den lille Bedrift, bør opmuntres.

Men ved Siden deraf findes der industrielle Virksomheder af større Omfang. Der er Omraader, hvor kun saadanne er konkurrencedygtige. Det er umuligt at stykke dem ud, som det kan lade sig gøre med en Del af Herregaardene. Der er ialt 7000 Virksomheder med 6 Arbejdere og derover, og de beskæftiger ialt tæt op imod 200,000 Arbejdere, deraf næsten 150,000 i Virksomheder med over 20 Arbejdere. Arbejdsgivere og Arbejdere i disse større Virksomheder behersker baade Arbejdsgiverforeningen og Fagforeningerne. Deres Kampe er i stort Omfang bestemmende ogsaa for Forholdet indenfor de smaa Virksomheder. Derfor er det saa overmaade vigtigt at tilvejebringe et taaleligt Forhold indenfor disse Virksomheder.

Mange og utvivlsomt de vigtigste af disse Forretninger ejes af Aktieselskaber, hvis Aktionærer har lidet eller intet med Bedriften at gøre. De ledes af Direktører og Funktionærer, der i en vis Forstand er Lønarbejdere ligesom de Haandens Arbejdere, der virker i Fabriken. Men disse Direktører og de toneangivende Funktionærer har oftest Andel i Overskudet og er Ejere af en Del af Aktierne. Det samme bør blive Tilfældet for de øvrige Funktionærer og for de almindelige Arbejdere. I Amerika er man i stort Omfang gaaet denne Vej, i England og i Frankrig er der en stærk Bevægelse i samme Retning. I Danmark er gjort enkelte Forsøg, hidtil med meget Held. Men Bevægelsen er langsom i Danmark, fordi Arbejdsgiverne her har saa lidt Lyst til at betræde nye Veje, og fordi Fagforeningerne frygter, at den skal svække dem som Kamporganisationer. De er ikke ligefrem imod, men de er ængstelige. Derfor bør Bevægelsen opmuntres ad Lovgivningens Vej. Det radikale Venstre har foreslaaet at yde saadan Opmuntring ved Skattelempelser for Selskaber, der indfører Arbejderaktier, og ved Laan til saadanne paa lignende Vis som til Husmandsbrugene. Forslagene er modtaget med en vis Velvilje af de andre Partier, men det har ikke hidtil været muligt at bringe dem til virkelig at tage Stilling dertil.

Det er dog utvivlsomt, at det nuværende Lønssystem ikke er holdbart. En pludselig Omvæltning med Forsøg paa at indføre en eller anden Art af Samfundseje, hvis Karakter ingen kan

forklare, kan kun føre til lange Tidens Forvirring. Den rette Vej frem er en gradvis Overgang til et Medejersystem, der i Fabriksindustrien kan svare til Selveje og Andelssammenslutninger i Landbruget. Dermed vil ogsaa følge, at Arbejderne faar Andel i Ledelsen, dels gennem Deltagelse i Generalforsamlinger og Bestyrelse, dels ved Tillidsmænd i de enkelte Fabriker. Derved skabes fornødent Samarbejde mellem alle, der arbejder i en Virksomhed.

Men dette vil kun kunne foregaa gennem en langvarig Udvikling, som Tilfældet har været i Landbruget, hvor Bevægelsen endnu langt fra er ført til Ende. I Mellemtiden er der Brug for Midler til at værne Samfundet mod de mest ødelæggende Udslag af Kampen mellem Arbejdsgivere og Arbejdere. Et almindeligt Voldgiftssystem er vanskeligt. Staten kan ikke, hver Gang der er Arbejdskonflikt, træde til og fastsætte Løn og Arbejdsbetingelser. Den vilde derved paatage sig en Pligt til at sørge for, at Arbejderne kunde leve af disse Lønninger og Industrien trives med dem. Men naar Konflikten tager et saadant Omfang, at den truer med at standse Landets økonomiske Liv, naar Eksporten hindres, naar Udlandet drages ind i Striden, da maa Samfundet have Ret til at gribe ind og bringe Striden til Ophør gennem Voldgift. Det radikale Venstre har Aar efter Aar indbragt Forslag, der tog Sigte derpaa. De tre andre Partier er gaaet imod disse. Socialdemokraterne stod dog i Juni 1925 overfor den store Lockoutkamp rede til netop at gaa denne Vej, som ogsaa forlængst er betraadt af andre Lande, deriblandt Tyskland.

DEN SOCIALE LOVGIVNING

DENNE Lovgivning begyndte i Danmark i Halvfemserne med Alderdomsunderstøttelse og Sygekassetilskud. Den er siden Skridt for Skridt ført fremad, indtil en Række Tilbageskridt fandt Sted ved Nedskæringslovene i 1927. Udgifterne dertil udgjorde i 1925—26 for Stat og Kommune tilsammen 142 Millioner Kr.; deraf gik Halvdelen til Aldersrenten. Denne Lovgivning har været en Hovedgrund til Dødelighedens Tilbagegang i Danmark. Dødeligheden var ved Halvfemsernes Begyndelse omtrent 20 af hver 1000; i den sidste Tid har den været nede paa c. 11, men er dog i de sidste to Aar igen lidt stigende.

Det er ingen ideel Tilstand, at Samfundet maa yde Understøttelse. Det vilde være bedre, om hver kunde klare sig selv og samle sig nok til at leve af i Alderdommen eller til at komme gennem Sygdom. Det maa være Formaalet at naa en Samfundsordning, der bringer os meget nærmere dette Ideal end den nuværende. Men saa længe dette ikke er naaet, er den direkte Hjælp en Nødvendighed for at bøde paa den bestaaende Samfundsordnings Uret.

Det drøftes ofte, om Hjælpen bør være en Understøttelse eller en Hjælp til Forsikring, Hjælp til Selvhjælp. Det er et Spørgsmaal, der ikke kan afgøres efter en Teori om, at det ene altid er bedre end det andet. En meget stor Del af den sociale Hjælp er allerede en Hjælp til Forsikring. Det gælder Sygekasser, Invalidforsikring, Arbejdsløshedskasser. Der udbetaltes i 1926—27 af Arbejdsløshedskasserne 30 Millioner Kr. i Understøttelse, deraf kom knap 8 Millioner fra Stat og Kommuner, Resten ydedes af Arbejderne selv. Sygekassernes Udgift i 1926 var $42\frac{1}{2}$ Million. Deraf var Stats- og Kommunetilskud c. 14 Millioner. Der udbetaltes i 1926 i Invaliderente c. 18 Millioner Kr., deraf var Stats- og Kommunetilskud knap 7 Millioner.

Paa alle disse Omraader bestaar der altsaa en Forsikring,

hvortil Samfundet yder et langt mindre Beløb end de Beløb, der kommer ind ved Præmier.

For Aldersrenten anvendes derimod ikke Forsikring. Det har været overvejet mange Gange, men alle Forsøg paa at naa et tilfredsstillende Forsikringssystem er strandede. Skulde Forsikring pludselig indføres, da vilde det i en Aarrække kræve meget store Beløb. Man maatte jo blive ved at betale de nuværende Gamle Aldersrente, samtidig med at man opsamlede det mægtige Fond, der i Fremtiden skulde betale de Gamle det fornødne. Skulde man gennem Præmier fra de unge tilvejebringe hele det Beløb, der aarlig kræves til Hjælp, maatte Præmierne være meget store. De vilde, hvis de skulde betales af enhver mellem 20 og 60 Aar, udgøre c. 50 Kr. pr. Hoved; det vilde for et ungt Ægtepar være 100 Kr. aarlig. Det vilde være en ganske overordentlig Byrde for de brede Folkelag. En Afpasning af Præmierne efter Indtægt er meget vanskelig, en lille Præmie, hvortil der føjedes et stort Stats- og Kommune-tilskud, vilde være af ringe økonomisk Betydning, men kræve et stort, udviklet Embedsmaskineri. En saadan Tvangsforsikring vilde betyde en mægtig Byrde netop paa det Slægtled, der skal genrejse Landets Økonomi efter Efterkrigstidens Forstyrrelser. Den vilde tillige virke til at undergrave den frivillige Forsikring, der har faaet saa stor Betydning i Danmark; det vil for mange være umuligt baade at betale til Tvangsforsikringen og til Sygekasser o. s. v.

Det radikale Venstre er af den Opfattelse, at det er rigtigt at opretholde en Ordning af samme Karakter som den nuværende, men dertil føje en frivillig Aldersforsikring, opmuntret ved beskedne offentlige Tilskud. Det er denne Vej, Berg og Hørup i sin Tid anbefalede.

Det radikale Venstre vil, saalænge Samfundsforholdene er som nu, arbejde for Opretholdelsen af den sociale Lovgivning, der lidt efter lidt er skabt i Tilknytning til Danmarks Forhold. Vi anser det for nødvendigt, at der foregaar en Forenkling, bringes mere Plan og Sammenhæng i denne Lovgivning; derved vil Hjælpen i højere Grad end nu komme dem til Gode, som mest trænger til den. En samlet Overvejelse heraf bør snarest finde Sted. Under den maa ogsaa inddrages Spørgsmaalet om, hvorledes der kan bødes paa den Uretfærdighed, der nu er i Byrdernes ulige Fordeling mellem Kommunerne.

SKATTERNE

DET er en almindelig Opfattelse, at Statens Udgifter nu er meget større i Forhold til Befolkningens Indtægter, end Tilfældet var før Krigen. Men den er ikke rigtig. Statens Udgift i 1913—14 var 111 Millioner, Skatteydernes Indkomst i 1912 beregnedes til 851 Millioner; Statsudgiften var da 13 pCt. deraf. Statens Udgift beregnet paa samme Vis anslaaes for 1928—29 til 285 Millioner, Indtægterne er for 1927 opgjort til 2733; Statsudgiften er da 10,6 pCt. deraf. Kommunernes Udgift var i 1913—14 knap 12 pCt. af Indtægterne i 1912, de var i 1925—26 knap 11 pCt. af Indtægterne i 1924. Der er da efter Opførelserne Nedgang i den Procentdel, de offentlige Udgifter udgør i Forhold til Befolkningens Indtægter, men det er vel nok saadan, at Indtægtsopførelserne er fuldstændigere nu end før Krigen. Alt i alt kan det da regnes, at de offentlige Udgifter nu udgør omtrent samme Del af Befolkningens samlede Indtægt som i Tiden før 1914. Men Skatterne tages nu mere end før af den velhavende Befolkning. Dette er trods alle Bevægelser i modsat Retning blevet det varige Resultat af den radikale Regerings Skattepolitik. Derfor er det, at der fra disse Kredse udgaar saa stærke Klager over Skattetrykket. Dette bør ogsaa formindskes ved Forbedring af Administrationen, Indskrænkning af overflødig Administrationsapparat og Nedgang i Militærudgifterne.

Ligesaa vigtigt som Spørgsmaalet om Udgifternes Størrelse er imidlertid Spørgsmaalet om Pengenes Anvendelse og om Skatternes Fordeling. Det er rigtigt, at en stor Del af Pengene nu gaar til sociale Udgifter, som tidligere ikke kendtes. Hovedudgiften er til Aldersrente. Den er nu henved 70 Millioner aarlig, den var før Krigen c. 15 Millioner. Aarsagerne dertil er foruden Pengenes mindre Værdi: den længere Levetid, at en større Del af de Gamle faar Understøttelse, og at denne for de enkelte er noget større.

Skatternes Vækst i de sidste Aartier beror iøvrigt for en væsentlig Del derpaa, at moderne Teknik har medført, at langt flere Opgaver nu løses som Fællesopgaver af Stat og Kommuner, medens de før tilfaldt de enkelte Borgere.

Om Skatternes Fordeling har der staaet og vil der staa megen Strid. Af særlig Betydning har været Striden om direkte og indirekte Skatter. Demokratiet har op gennem Tiderne krævet direkte Skatter, dels fordi de er den ærligste Form for Skatteudskrivning — Folk ved, hvad de betaler — dels fordi de direkte Skatter bedre end de indirekte kan afpasses efter den enkeltes Evne. Konservatismen har derimod altid ønsket indirekte Skatter. Disse lister Pengene ud af Folks Lomme. Naar Folk betaler en Vare dyrere, fordi der er Told eller indenlandsk Afgift paa den, tænker de ikke paa, at de betaler en Skat til Staten. Men naar efterhaanden næsten alle Varer faar Skattepaalæg, bliver de mange Smaabeløb, en Familie i Aarets Løb udbetaler ved sine Vareindkøb, et betydeligt Beløb, for jævne Familier langt mere end den direkte Skat. Og dog betales disse Beløb, uden at Skatteyderen aner, at han betaler noget til Staten. Da en Families Forbrug af almindelige Varer ikke stiger forholdsmæssigt med Indtægten, rammer den indirekte Beskatning særlig de mindre bemidlede. Der kan bødes noget derpaa ved en „Luksusbeskatning“, men skal der blive noget klækkeligt ud af indirekte Afgifter, da maa de lægges paa de Varer, der bruges i stor Mængde, af den brede Befolkning. Derfor vender de indirekte Afgifter „den tunge Ende nedad“. En særlig Stilling blandt dem indtager dog Afgifter, der paalægges for at indskrænke Forbruget af en Vare, saasom Spiritusafgifterne; skal dette Maal naas, maa de være meget høje.

Ved den radikale Regerings Skattepolitik bragtes de direkte Skatter op til at udgøre $\frac{2}{3}$ af Statens Indtægt, medens de før kun var $\frac{1}{3}$. Nu er vi vendt tilbage til det gamle Forhold; det skyldes i væsentlig Grad, at Neergaard har forhøjet de indirekte Skatter, nedsat de direkte. For Tiden indbringer Ejendoms-skatte 11 Mill. Kr., Indkomstsskatten 60 Mill. og Formue-skatten 30 Mill. Kr., medens Omsætnings- og Forbrugsskatte ialt indbringer 235 Mill. Kr. Disse uhyre Skatter paa Varerne er en stærkt medvirkende Aarsag til Opretholdelsen af et for højt Prisniveau med deraf følgende Tynge for Produktion og Forbrug.

Den kommende Tid vil bringe haard Strid om vore Skatter. Venstre og Konservative vil sætte meget ind paa at lette dem for de velhavende Kredse paa den brede Befolknings Bekostning. Heroverfor sætter det radikale Venstre sit Krav om, at Skatterne skal fordeles efter retfærdige Grundsætninger.

I Overensstemmelse hermed hævder det radikale Venstre, at det under den bestaaende Samfundsordning er berettiget at paalægge Skat efter Evne i Form af en Formue- og Indtægtsskat

efter stærkt stigende Skala. Det bestaaende Samfund med dets mange Monopoler og Privilegier medfører nu en Gang, at nogle er i Stand til at indkassere en stor Del af Udbyttet af andres Arbejde. Derved skabes de store Formuer og Indkomster. Saa længe dette Forhold bestaar, er det Samfundets Ret i nogen Grad at bøde herpaa gennem Skatternes Fordeling.

Men det radikale Venstre hævder tillige, at det ved Skattepolitikken er muligt paa vigtige Omraader at hindre Privilegiernes Opstaaen og den af dem følgende Tilegnelse af Udbyttet af andres Arbejde. I ethvert Samfund med stærk Befolknings-tilvækst opstaa der til Stadighed store Jordværdier i Kraft af den stigende Efterspørgsel efter Bo- og Virkeplads, der hvor Befolkningen søger hen. Disse Jordværdier skabes ikke ved Ejernes Arbejde, men ved Samfundets Udvikling. En væsentlig Del af Uligheden og Uretten i de moderne Samfund har sit Udspring i, at disse samfundsskabte Værdier indkasseres af private. Det radikale Venstre lægger afgørende Vægt paa, at saadanne samfundsskabte Værdier indkasseres af Samfundet, saaledes at man kan undgaa at beskatte Arbejdet og Fliden.

Udviklingen i Købstæderne i de to sidste Slægtled viser Betydningen deraf. Byernes Vækst har medført paa den ene Side stor Grundværdistigning, paa den anden Side store kommunale Udgifter til Skoler, Forsørgelsesvæsen, Gas-, Elektricitets- og Vandværker. Det vilde være retfærdigt, om de Værdier, der skabes ved den stærke Udvikling, brugtes til at dække de Udgifter, denne samtidig medfører. Det er ikke sket. De tilfældige Grundejere har indkasseret Værdistigningen, hele Befolkningen har gennem de høje Skatteprocenter maattet bære Udgifterne. Dertil er kommet, at Grundværdiernes Stigning har muliggjort en Spekulation i ubebyggede Grunde, der har hæmmet Byggeriet i høj Grad; den vilde hindres, hvis Værdistigningen inddroges gennem en aarlig Rente til Stat og Kommune. Forslag herom er i Vinteren 1928—29 fremsat af det radikale Venstre.

I Overensstemmelse hermed kræver det radikale Venstre, at de bestaaende Ejendomsskatter helt skal afløses af Grundskyld, saaledes at den Beskatning af Bygninger gennem Ejendoms-skylden, som nu foregaar, ophører. Derved vil Byggeriet billig-gøres til Gavn for Befolkningens Beskæftigelse og til Forbedring af de Vilkaar, hvorunder den lever. Ogsaa Oprettelsen af nye Brug paa Landet vil blive lettet derved. Det radikale Venstre har taget Initiativet til Prøvevurderingerne, til den almindelige Grund-skyldsvurdering, til den Grundværdibeskatning, der er gennem-ført. Det har stillet Forslag om at gaa videre ad denne Vej.

FORFATNINGEN

MANGE har det Indtryk, at det parlamentariske Folkestyre ikke forslaar overfor de Forhold, moderne Teknik og Krigens Eftervirkninger i Fællesskab har skabt. Nogle ser hen til det kommunistiske Styre i Rusland, andre til Diktaturet i sydeuropæiske Stater for at finde den fornødne Handlekraft. Man synes, at Parlamentarismen er trængt tilbage. Dette er ikke rigtigt. Et virkeligt Folkestyre fandtes før Krigen i Europa kun i Frankrig, England, Schweiz, Holland, Belgien og de tre nordiske Riger. Det var der endda ret nyt. Det er nu bevaret i alle disse Lande. Det er udvidet i alt Fald til Tyskland, Østrig, Tjekoslovakiet, Finland. Det vil sige til hele den Del af Europa, hvor Folkeoplysningen er saa langt fremme, at et Folkestyre kan blive til Virkelighed. De Lande, hvor der nu findes den ene eller anden Art af Diktatur, staar paa et Udviklingstrin, de parlamentariske Lande har tilbagelagt.

Men det parlamentariske Folkestyre maa være i stadig Udvikling. Det maa til enhver Tid afpasses efter Tidens Forhold. Og det er rigtigt, at der nu er Brug for mere Handlekraft end tidligere. Derfor vokser ogsaa i Danmark Ønsker op om Ændringer i Forfatningen. Grundloven af 1915 betød, at der blev Betingelser for, at Folkeflertallet kan sætte sin Vilje igennem, naar Flertallet er nogenlunde stort. Men det vedblev at være saaledes, at et Mindretal gennem adskillige Aar kan hindre Gennemførelse af Flertallets Vilje. Dette bør ændres. Derfor bør Landstinget, der nu giver Mindretallet denne Magt, afskaffes. Som Landstinget nu er, tilfører det ikke Rigsdagen en særpræget Arbejdskraft, forskellig fra Folketinget. Men i de Perioder, da dets Flertal er forskelligt fra Folketingets, kan det lamme det politiske Liv, hindre, at noget gennemføres. Sikkerhed mod, at et tilfældigt Folketingsflertal misbruger sin Magt, vil paa meget bedre Maade kunne opnaas ved at give Adgang til Folkeafstemning, naar et vist Antal Vælgere begærer det.

Samtidig med, at Landstinget afskaffes, bør Folketingets Arbejdsmetode ændres; de Former, der nu anvendes, passede til en Tid, da det væsentlige var en Debat om nogle enkelte store politiske Spørgsmaal; i en Tid, hvor en Rigdom af praktiske økonomiske og tekniske Problemer kræver Løsning, er de forældede. Det radikale Venstre har Gang paa Gang rejst dette Spørgsmaal, men hidtil har det ikke været muligt at trænge igennem overfor det tilvante.

Den nuværende Valgmaades Hovedprincip: den ligelige Fordeling af Mandaterne mellem Partierne, maa utvivlsomt bevares; et kunstigt Flertal, bygget paa en uretfærdig Valglov, vil aldrig faa virkelig Myndighed i et politisk udviklet Folk. Men den nuværende Valglov har adskillige Fejl, der bør rettes.

Endelig bør der ske en Ændring af Forholdet mellem Rigsdag og Ministerium. Der er foreløbig ikke Udsigt til, at noget Ministerium kan dannes med et Flertal af et enkelt Parti bag sig; efter at hele Folket er kommet med i det politiske Arbejde, kan intet enkelt Parti ventes at faa Flertal, saalænge Partiforholdene nogenlunde er som nu. Nogle Steder har man forsøgt med Koalitionsministerier, der kun gennemfører det, som de Partier, der danner dem, er enige om, andre Steder med Mindretalsministerier, der forhandler sig frem. I Danmark synes Tilbøjeligheden størst for det sidste, men hidtil har man ikke ret forstaaet de Vilkaar, hvorunder saadanne Ministerier maa virke. Mindretalsministerier fristes til at føle sig som Flertalsministerier, kræve deres egen Vilje gennemført, deres særlige Partis Politik sat igennem. Dette er uberettiget. Et Parti, der er Mindretal i Folketinget, faar ikke mere Krav paa at sætte sine Særideer igennem, fordi det danner Ministerium. Det maa nøjes med at gennemføre den Del af Partiets Ønsker, for hvilken det ved Forhandling kan skaffe sig fornøden Tilslutning. Mindretalsministeriers Opgave maa i første Række være at mægle mellem Partierne, tilrettelægge Arbejdet saaledes, at det med de givne Partiforhold giver Resultat. Under Hensyn dertil bør saadanne Ministerier dannes. Der er her ikke Tale om Ændringer i Forfatningens Ord, men om en nødvendig Ændring i Brugen af den, der maa komme, om Folkestyret skal virke tilfredsstillende.

MILITÆRSPØRGSMAALET

DET Militærvæsen, Danmark for Tiden har, er beregnet paa Forsvar. Det kan ikke bruges dertil. Hæren kan samle ialt c. 100,000 Mand; de skal anvendes til Forsvar af Landgrænsen, der alene vilde kræve 150,000 Mand, samt til Forsvar af vidtstrakte Kyster i Jylland og paa Øerne. Flaaden er c. $\frac{1}{5}$ af Flaaden i det afrustede Tyskland eller i det Rusland, der endnu ikke har kunnet genskabe sin Flaade efter Krigen. Den er i hurtigt Forfald, da dens Opretholdelse paa det nuværende Grundlag vilde kræve langt flere Penge end forudsat i 1922. Krigens forvandlede Karakter: Flyvemaskiner med Sprængbomber, Ildbomber og giftige Gasarter, har givet Angrebet en uhyre Overlegenhed over Forsvaret; fremtidige Krige kan i første Række ventes ført mod den civile Befolkning i Storstæderne; Danmark, der har henved $\frac{1}{4}$ af hele Folket samlet i Hovedstaden, vil være i særlig Grad saarbart overfor saadant Angreb. Det er haabløst at tænke paa Beskyttelse mod et Flyverangreb med en Forening af Ild-, Spræng- og Gasbomber. Forsyning af Befolkningen med Gasmasker, stadig Fornyelse af disse og stadig Øvelse dermed er uoverkommelig og yder forøvrig ingen Sikkerhed. Tanken om at forberede os til selv at anvende Giftgas er yderst farlig.

Det nuværende Militærvæsen kan i Virkeligheden kun bruges til Neutralitetspoliti. Men dertil er det altfor stort og kostbart. Militærudgifterne regnes nu sædvanlig til $43\frac{1}{2}$ Million Kr. Naar dertil regnes Udgifterne til Pensioner, Forrentning, Afskrivning, Udskrivning og Indkvartering, kommer man op til 60 Millioner Kr. Dertil kommer, at værnepligtige Soldater yder Militærvæsenet over $2\frac{1}{2}$ Million Arbejdsdage, for hvilke de kun modtager et ganske ringe Vederlag. Det er i Virkeligheden Militærudgifter paa c. 10 Millioner Kr., der tages fra de Familier, hvis Børn udskrives til Soldater. Ialt koster da Militærvæsenet c. 70 Mill. Kr. Men det er ikke blot en urimelig Byrde at holde

et saadant Militærvæsen. Det rummer altid en Fare at have et Militærapparat, som mange tror er brugbart til Forsvar, men som i Virkeligheden ikke duer dertil. Farlige er ikke mindst de Illusioner, der nu dukker frem om, at Danmark kan optræde som Dørvogter for Østersøen.

Det radikale Venstre har sammen med Socialdemokratiet foreslaaet en Ordning, der kun er beregnet paa Løsning af politimæssige Opgaver, saaledes som de under Krigen løstes ved Landegrænsen og i vore Farvande. Under Løsningen af disse Opgaver kan der selvfølgelig blive Brug for Magtanvendelse ganske som for det almindelige Politi. Men Ordningen bygger paa den Erkendelse, at Danmark ikke er i Stand til at løse Kampopgaver overfor et virkeligt Angreb. Det er en Afrustning, ikke ensbetydende med Afvæbning, men saaledes at Danmark affører sig den krigsmæssige Rustning, det endnu bærer.

Efter denne Ordning afskaffes den tvungne Soldatertjeneste. Den erstattes ikke med en hvervet Styrke. Der uddannes aarlig i 4 Maaneder en Styrke, hvis Antal er saa ringe, at den let kan faas ad frivillig Vej, naar der ydes en rimelig Betaling for Tjenesten. Udtagelsen sker ved Lodtrækning mellem dem, der er villige, saaledes at en ensidig klassemæssig S sammensætning af Styrken udelukkes. Udgifterne vil være omkring 16 Millioner, medregnet Godtgørelsen til Soldaterne. I den første Tid vil der være Pensionsbyrder af Hensyn til den nugældende Ordning, men store Værdier, der nu er baandlagt i Kaserne, militære Arealer o. s. v., vil blive frigjorte til almindelige Statsøjemed.

Det Omfang af Vagtstyrke og Marine, der foreslaas, er bygget paa Erfaringerne fra Krigsaarene. Det svarer til den Styrke, der den Gang anvendtes til Bevogtning. Hvad der var derudover, skyldtes, at vort Militærvæsen den Gang lovmæssig var bygget paa Tanken om Forsvar, navnlig Forsvar af Fæstningen København.

Den foreslaaede Ordning er fuldt tilfredsstillende overfor Folkeforbundet. Det erkendes af alle, ogsaa af alle politiske Partier i Danmark, at vi ikke har nogen aftalemæssig Forpligtelse overfor Forbundet til at opretholde en vis Militærstyrke. Forbundet kan heller ikke have nogen berettiget Forventning om, at Danmark opretholder et Militærvæsen egnet til Deltagelse i krigsmæssig Indgriben fra Forbundets Side; det erklæredes ved Danmarks Indtræden i Forbundet uden Indsigelse fra nogen

Side, at Danmark ikke mente, at de mindre Stater kunde del- tage i saadan Indgriben. Opretholdelsen og Anvendelsen af et vist Militærvæsen er ikke heller en Forudsætning for For- bundets Støtte overfor Angreb; da Italien i 1923 tog Korfu fra Grækenland, forsøgte Grækerne ingen Modstand; de henvendte sig til Folkeforbundet, dette greb mæglende ind og skaffede Grækenland Korfu tilbage.

Danmark kan ingen Sikkerhed skaffe sig ved Vaaben; alle dets Interesser er knyttet til en Afrustning, der muliggør Rets- tankens Sejr over den gamle Militærpolitik.

Forudsætningen derfor er den moralske Afrustning, der der betyder, at de hidtidige militaristiske Stemninger afløses af Respekt for Retsreglerne. Et betydningsfuldt Middel dertil er den Indskrænkning af Militærvæsenet, der betyder afgørende Ind- skrænkning af Officerskorpserne, som trods al god Vilje altid vil blive Arnestedet for de Stemninger, der fører Folkene til Krig. Et andet Middel vil være Afskaffelse af den private Vaabenfabrikation, der altid er Udgangspunkt for en Agita- tion, som fører til Kaprustninger. Et tredje Middel er Afskaffelse af de frivillige Korps, i hvilke overspændte militære Stem- ninger saa ofte hersker.

SAMFUND, INDIVID OG ORGANISATIONER

DA Grundloven blev til i 1849, lagde man Vægt paa at sikre Personens, Individets Ret overfor Staten; som et Led i denne Ret fastslog man Foreningsretten. Endnu er det en betydningsfuld Opgave at trække de rette Grænser for Individets Ret overfor Samfundet. Det er det radikale Venstres Opfattelse, at opstaar der en Modsætning mellem Individ og Samfund, da maa der i materielle, økonomiske Forhold i første Række tages Hensyn til de fælles Interesser, medens Individet, naar det gælder aandelige Spørgsmaal, maa have første Ret. Men Stillingen til Foreningerne, Organisationerne, har i Tiden efter 1849 faaet en Betydning, som ingen den Gang tillagde den. Organisationerne er mangfoldige, og mange af dem er meget stærke, stærkere end i de fleste andre Lande. Det gælder vore Landboorganisationer, Arbejdsgiverforeninger og Fagforeninger. Disse Organisationer er nødvendige; vort Landbrugs Overlegenhed overfor andre Landes skyldes i første Række, at det er bedre organiseret; og ogsaa Arbejdsgiverforening og Fagforeninger er nødvendige; en Tilbagevenden til den Guerillakrig, der førtes, før de dannedes, vilde under de nuværende Forhold være aldeles ødelæggende. Men med Styrken følger Fristelsen til Misbrug; ikke mindst træder den frem i Organisationer, der saaledes som Arbejdsgivernes og Arbejdernes er skabt til Kamp. Her maa Samfundet træde til, sikre den enkelte overfor Organisationernes Overgreb og hævde sin egen Interesse, hvor denne trues. Et af Midlerne dertil er som foran nævnt Afgørelse ved Voldgift af Arbejdstrid, der truer betydningsfulde Samfundsinteresser.

Men ved Siden af disse Organisationer træder andre Sammenslutninger frem paa en saadan Maade, at de kan blive truende baade for den enkeltes og for Samfundets Interesser. Det gælder de store økonomiske Virksomheders Sammenslutning i Karteller af løsere Karakter og Truster af fastere Art. Saadanne

Sammenslutninger behersker ofte, hver paa sit Omraade, helt Markedet, kan sætte Priserne, som de vil, beherske Mellemhandlerne, skaffe sig et Monopol, der giver dem Mulighed for overdreven Fortjeneste. I Danmark finder saadan Sammenslutning mere eller mindre udpræget Sted indenfor Petroleum, Glas, Cikorie, Sukker, Papir, Cement, Mineralvand, Øl, Sprit, Tændstikker, Soda m. fl. Nogle af disse Sammenslutninger er internationale, saaledes de fremmede Petroleumstruster, der leverer Petroleum og Benzin til Danmark, og Cementindustrien, der har Aftale med lignende Truster i Nabolandene.

Disse Sammenslutninger er uudgaaelige. De kan i mange Tilfælde gøre megen Gavn ved en bedre Tilrettelægning af Arbejdet; de kan, hvis de ledes rigtigt, skabe nyttig Ro om Priserne i Stedet for de stærke Svingninger op og ned; de kan paa deres Omraade undgaa de stærke Svingninger i Arbejdetallet, bidrage til at begrænse Svingningerne mellem gode og daarlige Tider, som Stat og Kommune kan yde deres Bidrag dertil. Men Karteller og Truster er i høj Grad fristede til at misbruge deres Magt. Derfor er en Statskontrol nødvendig.

Dette forstod man i Danmark som i andre Lande henimod Krigens Slutning. I 1919 fremsatte Indenrigsminister Rode Forslag om Statstilsyn med Karteller, Truster og lign. Forslaget vedtoges i Begyndelsen af 1920 i Folketinget; Venstre, Socialdemokrater og Radikale stemte for, de Konservative undlod at stemme. Men Landstinget begravede Forslaget, og da Venstre kom til Magten, vilde det ikke høre Tale derom. Vi var blandt de første i Europa i 1919 til at tage Spørgsmaalet op, men siden er Udviklingen løbet os forbi. Tyskland fik en betydningsfuld Kartel- og Trustlovgivning i 1923, Norge en meget vidtgaaende i 1926. Sverige har faaet en forsigtigere Tilsynslov. Paa Folkeforbundets økonomiske Konference i 1927 var Kartel- og Trustspørgsmaalet et Hovedemne. Men i Danmark er vi ikke kommet af Stedet. Det radikale Venstre har Gang paa Gang indbragt Forslaget fra 1919, det er hver Gang blevet begravet. Og dog er Forholdet det, at jo længere Tid der gaar, før Statstilsynet med de store økonomiske Sammenslutninger gennemføres, des vanskeligere bliver det at faa det til at virke tilfredsstillende overfor Misbrug, og samtidig faar disse Monopolers Prisopskruning en stadig skadeligere Virkning overfor det øvrige Erhvervsliv, hvis Produktionsomkostninger holdes kunstigt oppe ved de af Monopolerne foraarsagede højere Varepriser.

LIBERALISME OG RADIKALISME

DET er blevet almindeligt herhjemme at fremstille Liberalismen som en Bevægelse, der fornægter enhver Indgriben af Staten i det økonomiske Liv, forfægter „Kræfternes frie Spil“. Dette er en Misforstaaelse, der skyldes en Sammenblanding af en Hundred eller Halvandet hundredaar gammel nationaløkonomisk Teori med den liberale Bevægelse, der bar Fremskridtet det 19. Aarhundrede igennem. Selv for den liberale økonomiske Teoris Vedkommende er der en stor Overdrivelse i denne Opfattelse; den vendte sig mod forældede lovfæstede Lavsregler og gammel Beskyttelsespolitik, ikke mod enhver Statsvirksomhed paa det økonomiske Omraade. Men i hvert Fald passer denne Forestilling om Kræfternes frie Spil aldeles ikke paa den mægtige liberale Bevægelse, der bares af Mænd som Gladstone og Gambetta, den Bevægelse, hvoraf Gennembrudet i 1848 udsprang, den Bevægelse i hvilken baade de Nationalliberale og det gamle Venstre i Danmark havde deres Rod.

Da Englands Liberale fik Magten efter 1830, stod de overfor den Nød, Storindustriens Gennembrud havde skabt. Det blev deres første Opgave at værne de økonomisk svage mod de økonomisk stærke, og de tog straks denne Opgave op. Siden skabtes den moderne sociale Lovgivning i England af det liberale Parti under Lloyd Georges Ledelse. Med Rette siger Englands liberale Parti i et stort Værk om Englands Fremtid, som Partiet nys har udgivet: „Næsten hele Regulerings- og Understøttelseslovgivningen skyldes liberal Statsmandskløgt; der er næppe en af de sociale Reformere, der ikke er gennemført eller oprindelig krævet af det liberale Parti.“ Danmarks Lovgivning i Frederik VII's Tid, baaret af Nationalliberale og Bondevenner, var en omfattende Indgriben i det økonomiske Liv. Den hele Række af Venstreprogrammer fra 1872 til 1895 er en Række af Krav om Indgriben til Gunst for de økonomisk svage.

Englands liberale Parti har nys samlet sin Opfattelse i disse Ord:

„Vi er ikke med dem, som siger, at hvor store de nuværende Vanskeligheder saa er, vil Statens Indblanding kun forøge dem. Men vi deler heller ikke Opfattelse med den svindende Skare, som tror, at den rette Vej er at give Staten den størst mulige Del i Produktionens Ledelse. Vi har ingen Iver for Statsindblanding i sig selv.“ „Men den Teori, at privat Konkurrence, uden Kontrol og uden Hjælp, med Sikkerhed vil skabe den største Fordel for det hele Samfund, har Erfaringen vist, er meget langt fra Sandheden.“ „Liberalismen hævder Friheden; men det er en Vildfarelse at tro, at en Frihedens Politik altid maa være negativ, at Staten kun kan fremme Friheden ved at holde sig passiv, at Mænd altid er friest, naar Staten gør mindst.“ „Ophæv for Eksempel Butiksloven: kortsynede Handlende vil faa Lov til at holde længere aabent, men andre Handlende og alle deres Medhjælpere vil miste deres rimelige Del af den Fritid, uden hvilken Livet er Trældom. Tit betyder mere Lovgivning mere Frihed.“ „Staten kan ikke se ligegyldig til, naar der raser en Art Borgerkrig mellem de store Organisationer, thi dens Hovedopgave er at sætte Fornuftens og Rettens Lov i Stedet for Magtens. Den er til for at opretholde Fred, Retfærdighed og Frihed for alle dens Borgere, og denne Pligt hører ikke op, naar det gælder Industriens Omraade.“ „Det Valg mellem „Individualisme“ og „Socialisme“, som konservative og socialistiske Pennførere er saa optaget af, er i Virkeligheden et forældet Valg.“ „Valget staar ikke mellem at nagle til Masten en halsbrækkende Individualismes Sørøverflag med Indskriften: „hver Mand hytte sig, lad Djæveln hente Resten“, eller at sværge til en socialistisk Tvangsstats Trællesamfund. Heller ikke imellem Stilstand og den voldsomme Omvæltning. Verden bevæger sig i hurtig Fart.“ „Opgaven er at lede bestaaende Tendenser i den rigtige Retning og at opnaa den bedst mulige Verden ved at bringe Harmoni mellem den personlige Frihed og det fælles bedste, mellem personligt Initiativ og fælles Plan — at skabe et Samfund, hvor Handlingen er individuel, men hvor Kundskab og Muligheder er fælles, hvor hver og en er i Stand til at yde sit Bidrag til det heles Vel under en Tilstand af Offentlighed, gensidig Tillid og økonomisk Retfærdighed.“

I denne Opfattelse er Europas Fremskridtspartier, som ikke er socialistiske, enige, hvad enten de kalder sig „Liberale“ som i England og Sverige, „Radikale“ som i Frankrig, Holland,

Schweiz og Danmark eller „Demokrater“ som i Tyskland. Derfor har de kunnet mødes paa denne fælles Grund i en evropæisk Sammenslutning til Fremme af de fælles Maal. Det radikale Venstre deler ikke Socialdemokratiets Tro paa, at det økonomiske Liv kan ledes af Staten; der maa være Plads for det personlige Initiativ, som har haft saa stor Betydning for den stærke Udvikling af Produktionen; men det hævder, at Staten maa værne de økonomisk Svage overfor de Stærkes og og Hensynsløses Overgreb, hvem disse saa er.

Konservative, moderate og socialdemokratiske Partier er nu i Europas parlamentariske Stater stærkt klasseprægede. Det er politiske Organisationer, hvis Hovedopgave er at udfægte klasse-mæssige Kampe. Ved Siden af dem staar de liberale og radikale Partier som idéprægede Partier, der ikke er knyttede til nogen Klasses Særinteresser. I en Tid, hvor de økonomiske Interesser er stærkt i Forgrunden, vanskeliggør dette mange Steder en stærk talmæssig Tilslutning til Partier, der bygger paa Idéernes Grund. Men derfor er disse Partier ikke mindre fornødne. Mange Steder, hvor Klassepartierne er noget nær jævnyrdige, vil Afgørelsen tilfalde Liberalismen og Radikalismen.

Evropa staar i Øjeblikket ved Skillevejen. Teknikens mægtige Udvikling giver Betingelser for at skabe en jævnt voksende Befolkning bedre Kaar, end noget tidligere Slægtled har kendt. Men Tekniken kan ogsaa blive et Ødelæggelsens Middel uden Sidestykke i Verdenshistorien. Alt afhænger af, om Nationerne og Folkeklasserne skal kastes mod hinanden i ny Krig mellem Staterne, fulgt af Borgerkrig mellem Folkeklasserne, eller det skal lykkes at skabe fornødent Samarbejde mellem Folk og Klasser. Det er Opgaven for Europas liberale og radikale Partier, i Samvirken med alle, der vil være med, at bygge op en Forstaaelsens Aand mellem Klasser og Folk, der kan frelse Evropa fra den truende Katastrofe.

Det radikale Venstre i Danmark har i de 24^{te} Aar, det har bestaaet, øvet vidtrækkende Indflydelse. Det havde Ledelsen i de Aar, da det gjaldt at holde Danmark udenfor det blodige Opgør. Det lykkedes. Det havde Ledelsen, da vor Grundlov skabtes om i Junigrundlovens Aand. Dets Indsats hindrede, at man greb fejl, da Danmarks nye Grænse skulde drages. Det havde Ledelsen, da Forholdet til Island bragtes ind i det rette Spor. I Krigens Dage satte det al sin Indflydelse ind paa at værne de økonomisk svage mod de stærkes Overmagt. Det har haft betydningsfuld Indflydelse paa vort Skattesystems Demokratisering

og vor sociale Lovgivnings Udvikling; det har angivet Retningslinjen for vor Jordpolitik. Det har taget sin betydningsfulde Del i Arbejdet for at bryde Troen paa, at Danmark kan værges ved Vaaben, og sætte i Stedet Forstaaelsen af, at Danmark kun kan vinde Sikkerhed gennem Skabelsen af en international Fredsorganisation, bygget paa Folkenes og Klassernes indbyrdes Forstaaelse.

Hvert Aar i November Maaned udkommer „*Politisk Aar- bog og Almanak*“, udgivet af Det radikale Venstre. Bogen (Pris 1 Kr. 25 Øre) indeholder foruden det almindelige Almanakstof en Række Oversigtsartikler vedrørende saavel Danmarks Økonomi og Politik som europæiske politiske Forhold. Bogen, som den foreligger fra Aar til Aar, er en politisk Haandbog af stor Værdi for alle politisk interesserede og kan altid bestilles ved Henvendelse til

Det radikale Venstres Kontor, Kristiansborg,
København K.

Ved Henvendelse hertil faas endvidere følgende Bøger:

Ove Rode: I Krigens Vendetegn. 275 Sider	Kr. 4,00
” ” Rigsdagen og dens Arbejde	” 0,50
Niels Frederiksen: Vore nye Husmænd	” 0,25
L. Th. Arnskov: Kirkelig Frihed og Selvstyre	” 1,00
Niels Bransager: Artikler og Taler	” 0,65
Økonomisk Frigørelse: 16 Afhandlinger om Jord- og Grund- f skyldsspørgsmaalet. 190 Sider	” 2,00
Politisk Aar bog og Almanak, 1. og 3. Aarg.	å ” 0,25
” ” ” ” 2. ” 4. ”	å ” 1,00
5. (sidste) Aargang er udsolgt.	
Det radikale Venstres Program	25 Stk. ” 0,75

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk